

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Кафедра загальної та регіональної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного факультету

Г.Я.Касьяненко
« 30 » серпня 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Географія релігій та культур

галузь знань: 10 Природничі науки

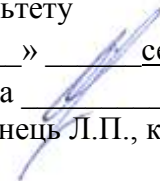
спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія

мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною комісією природничо-географічного факультету

« 30 » серпня 2019 р.

Голова
(Міронєць Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Сюткін Сергій Іванович – кандидат географічних наук, доцент кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії
Протокол № 1 від “ 29 ” серпня 2019 року.

Завідувач кафедри

Корнус О.Г., канд. геогр. наук, доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 7	бакалавр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
3-й			
Семестр			
5-й			
Лекції			
40 год.			
Практичні, семінарські			
42 год.			
Лабораторні			
-			
Самостійна робота			
126 год.			
Консультації:			
2 год.			
Вид контролю: екзамен			
Загальна кількість годин – 210			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни:

формування уявлень про локальні цивілізації, що сформувалися внаслідок диференціації людських культур на основі релігійних відмінностей, а також про концепцію державного регулювання міжконфесійних відносин.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- провідні положення цивілізаційної теорії;
- регіональний (субрегіональний) поділ світу з врахуванням цивілізаційного підходу та історії локальних цивілізацій;
- роль релігійних систем у диференціації людської культури;
- чисельність і динаміку населення світу, окремих регіонів і країн, фактори відтворення населення та географічні особливості їх прояву;
- лінгвістичну та географічну класифікацію народів світу;
- густоту населення світу та окремих країн, природні і соціально-економічні фактори, які впливають на територіальну диференціацію цього показника;
- вплив різних конфесій та ментальних особливостей етносів на типи розселення населення, основні напрямки внутрішніх і зовнішніх міграцій;
- провідні чинники сучасних геоекономічних, геокультурних та геоінформаційних воєн.

вміти :

- аналізувати літературу з проблем локальних і технологічних цивілізацій, релігієзнавства, народонаселення, демографії та етнографії тощо;
- моделювати релігійно-демографічну ситуацію на різних ієрархічних рівнях, будувати статево-вікові піраміди, складати баланс трудових ресурсів;
- проводити обчислення етнічних, релігійних та інших структур населення, рівнів урбанізації територій, встановлювати кореляційні залежності між природними, соціальними та економічними складовими природного і механічного відтворення;
- аналізувати територіально-політичні системи в умовах різних локальних цивілізацій та на різних ієрархічних рівнях;
- визначати релігійну і соціально-культурну базу відповідних політичних угруповань;

- прогнозувати електоральну поведінку виборців з врахуванням релігійних та культурно-цивілізаційних відмінностей;
- використовувати суспільно-географічні закони для пояснення сучасних регіональних процесів в межах держав.

2. Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	Глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з географії релігій і культур; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. На основі проблемної ситуації виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, типологіями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
82-89	Твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	Знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при вирішенні практичних питань і задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінений, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	Має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт і розв'язанні задач.
60-63	Самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	Не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	Має лише загальне уявлення про навчальну дисципліну, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль												Разом	Сума	Підсумк. (екзамен)	Загальна сума
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2									
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	50	75	25	100
4	4	4	4	4	4	5	4	5	4	4	4				
Контроль самостійної роботи												25			
2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2				

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

3. Засоби діагностики результатів навчання

Тестові завдання для поточного контролю

1. Географія релігій та культур є складовою: а) суспільної географії; б) ландшафтознавства; в) релігієзнавства; г) природокористування; д) ресурсознавства; е) фізичної географії; ж) психології; з) геополітики; і) мистецтва.
2. Територіальна група людей, основою цілісності якої виступає фактор спільного проживання на території у межах певної системи розселення – це:
3. Назвіть видатного українського вченого-народознавця, що керував знаменитою етнографо-статистичною експедицією «У Західноруський край», науковими результатами якої стали 7 томів матеріалів про звичаї, обряди, народну творчість, матеріальну культуру українців:
4. Назвіть єдину країну світу, в якій поширений синтоїзм: _____
5. Відносний порівняльний показник, який показує кількість явищ на тисячу об'єктів дослідження (одиниця становить тисячну частку досліджуваної сукупності) – це: а) міліграм; б) мілілітр; в) кілограм; г) процент; д) проміле; е) кіловат; ж) кВт·год.; з) міліметр; і) нанометр; й) синус; к) косинус; л) кубометр; м) котангенс.
6. Яка із складових частин релігії є основоположною: а) віровчення, б) віра, в) культ, г) організація.
7. Коефіцієнт фертильності для забезпечення режиму простого відтворення населення та необхідної якості здоров'я поколінь має становити: а) 1,15; б) 1,5%; в) 1,5‰; г) 1,5€; д) 1,75; е) 2,0; ж) 2‰; з) 2\$, і) 2,15%; й) 2,15; к) 2,15‰; л) 2,15°C; м) 2,5; н) 2,5 ккал/кг; о) 2,5‰; п) 2,75‰; р) 2,75 особи/км²; с) 3,0°C; т) 3,0 кВт·год; у) 3,15%.
8. Переміщення населення між населеними пунктами, пов'язане зі зміною постійного місця проживання – це: а) масштаб; б) маркетинг; в) метисація; г) марикультура; д) мегаполіс; е) міграція; ж) відтворення населення; з) сальдо міграцій; і) моніторинг; й) шовінізм; к) протекціонізм; л) модернізація; м) плебісцит; н) циклічність.
9. Лінгвістична дисципліна, яка займається побудовою штучних мов для міжнародного спілкування – це: а) інтерурбація; б) інтернування; в) інтерполяція; г) інтерпретація; д) інтернаціоналізація; е) інтерлінгвістика; ж) інфляція; з) інфраструктура; і) інтенсифікація; й) інтеграція; к) інновація; л) інвестиція; м) інтелігенція.
10. Виділіть назву локальної цивілізації, що охоплює територію Східної України: а) західноєвропейська; б) південноєвропейська; в) північноєвропейська; г) візантійська; д) латиноамериканська; е) західнослов'янська; ж) панслов'янська; з) східнослов'янська; і) південнослов'янська; й) ісламська; к) монголо-татарська; л) грецька.

Приклади тестових завдань для підсумкового контролю:

1. Виділіть із пропонованого списку «світові релігії»: а) християнство; б) іслам; в) індуїзм; г) іудаїзм; д) буддизм; е) зороастризм; ж) ведизм; з) вуду; і) синтоїзм; й) сикхізм; к) конфуціанство; л) анімізм; м) тотемізм
2. Сукупність заходів з боку держави, спрямованих на регулювання режиму відтворення населення – це: а) демографічна політика; б) демографічний вибух; в) демографічна формула; г) демографічний перехід; д) демографічна катастрофа; е) демографічна криза; ж) демографічний оптимум; з) депопуляція; і) денонсація.

3. Як називають мешканців якоїсь місцевості, які здавна тут живуть? а) конкістадори; б) колоністи; в) атеїсти; г) егоїсти; д) аборигени; е) антисеміти; ж) агресори; з) абсентеїсти; і) глобалісти; й) гуманісти; к) дисиденти.
4. Виділіть із пропонуваного групи, де всі країни – середньоурбанізовані:
 - а) Бельгія, Франція, Швеція, Росія, Україна, Греція;
 - б) Китай, Індія, Єгипет, Сьєрра-Леоне, Албанія, Гвінея;
 - в) Бразилія, Папуа – Нова Гвінея, Буркіна-Фасо, Камбоджа, Канада, Гана;
 - г) Саудівська Аравія, Уганда, Непал, Бутан, Бурунді, Руанда.
5. Самоназва мовної спільності людей, яка визнається кожним її представником – це: а) етнос; б) етносфера; в) етногенез; г) ефемероїд; д) етногеографія; е) етнічний процес; ж) ембарго; з) топонім; і) ойконім; й) етніонім.
6. Виділіть із пропонуваного списку назви тих мовних сімей, представники яких мешкають в Україні:
 - а) тибето-бірманська; б) слов'янська; в) індоєвропейська; г) алтайська; д) уральська; е) афразійська; ж) аймара;
 - з) австронезійська; і) австралійська; й) ескімосько-алеутська; к) тунгусо-маньчжурська; л) нігеро-кордофанська.
7. Теорія народонаселення, яка пояснює масове зубожіння людей тим, що зростання чисельності населення відбувається в геометричній прогресії та переважає зростання засобів існування, яке відбувається в арифметичній прогресії, називається: а) маркетинг; б) менеджмент; в) мальтузіанство; г) макіавеллізм; д) меркантилізм; е) менталітет; ж) меліорація; з) метисація; і) монокультура; й) модернізація; к) моніторинг.
8. Позбавлення свободи пересування та можливості залишити межі країни (окремих громадян, морських чи повітряних суден, військових загонів, що потрапили на територію нейтральної держави) на визначений час (наприклад, до закінчення військових дій) – це: _____.
9. Виділіть із пропонуваного списку тільки штучні мови: а) російська; б) польська; в) німецька; г) англійська; д) зулуська; е) курдська; ж) суахілі; з) ідиш; і) іврит; й) есперанто; к) інтерлінгва; л) ідо; м) волап'юк; н) кечуа.
10. Виділіть події, які можна вважати прикладами прояву екуменізму: а) підписання Берестейської унії 1596 р.; б) наявність Київського і Московського патріархатів УПЦ; в) самоуправління на основі Магдебурзького права; г) створення УАПЦ; д) тривале існування УГКЦ; е) створення Житомирської дієцезії католицької церкви; ж) призначення Папського нунція в Київ; з) обрання Кароля Войтили римським Папою Іоанном Павлом ІІ; і) святкування 1025-річчя хрещення Русі; й) призначення посла України у Ватикані; к) Ніконівська реформа.

Перелік запитань з географії релігій та культур для підсумкового контролю (екзамен)

1. Визначити об'єкт вивчення географії релігій та культур.
2. Визначити предмет вивчення географії релігій та культур.
3. Проаналізувати систему зв'язків географії релігій і культур з іншими науками.
4. Дати просторово-часову оцінку процесам поширення атеїзму в сучасному світі.
5. Визначити наукову категорію «релігійна свідомість».
6. Пояснити вплив матеріальних умов життя населення на поширення певних релігій.
7. Проаналізувати співвідношення між провідними релігіями та локальними цивілізаціями.
8. Схарактеризуйте процес розвитку ідей мондіалізму.
9. Подати порівняльну характеристику впливу релігій і локальних цивілізацій на демографічну ситуацію в різних країнах світу.
10. Подати порівняльну характеристику впливу релігій і локальних цивілізацій на соціально-економічні параметри і рівень життя.
11. Виділити та охарактеризувати основні типи релігійних систем.
12. Проведіть порівняльний аналіз провідних геополітичних концепцій країн сучасного світу.
13. Оцініть роль праць Х. Маккіндера і Н. Спайкмана у формуванні ідей атлантизму та їх реалізації у міжнародній політиці США після Другої світової війни.
14. Оцініть вплив провідних положень циклічної теорії П. Кеннеді на сприйняття «холодної війни» у сучасному світі.
15. Виділіть спільні риси сучасних геополітичних концепцій.
16. Схарактеризуйте сучасні геополітичні та геокультурні проблеми України.
17. Визначте вплив поглядів В. Кубійовича, С. Рудницького, М. Грушевського, Ю. Липи, Д. Донцова на українську геополітику.
18. Обґрунтуйте рубіжність як важливу рису українського етносу.
19. Дайте оцінку гостроти проблем формування національної еліти в Україні.
20. Виділіть цивілізаційні (історико-географічні) регіони України.
21. Назвіть провідні чинники західноєвропейських традицій Західної України.
22. Виділіть чинники незавершеності формування українського етносу в Східній Україні.

23. Назвіть вирішальні фактори впливу на формування багатоетнічності та віротерпимості в Південній Україні.
24. Проаналізуйте політичні та економічні наслідки участі України в регіональних «геоекономічних» війнах.
25. Обґрунтуйте провідні положення концепції рубіжної комунікативності.
26. Подати соціально-географічну оцінку сучасної релігійної ситуації в Сумській області.
27. Дати оцінку релігійної структури населення світу.
28. Дати оцінку релігійної структури населення України.
29. Обґрунтувати основні підходи до вивчення релігійної структури населення.
30. Визначити поняття «цивілізація» та «локальна цивілізація».

4. Програма навчальної дисципліни

4.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Релігія – як провідний елемент диференціації людської культури.

- Тема 1.** Феномен релігійної свідомості.
Тема 2. Етнічні, регіональні та світові релігії.
Тема 3. Функції релігій та класифікація найпоширеніших релігійних систем світу.
Тема 4. Виникнення та еволюція християнства.
Тема 5. Особливості релігійної організації ісламу та його основних течій.
Тема 6. Нові релігійні рухи та їх класифікація.
Тема 7. Історія та сучасний стан релігії в Україні.

Розділ 2. Географія локальних цивілізацій.

- Тема 8.** Теорія «виклику-відповіді» А.Д. Тойнбі.
Тема 9. Чинники зникнення локальних цивілізацій.
Тема 10. Географія сучасних локальних цивілізацій.
Тема 11. Рубіжна комунікативність українських етнічних земель.
Тема 12. Релігійна та геокультурна специфіка українських історико-географічних регіонів.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
Лекції		Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
Розділ I. Релігія як провідний елемент диференціації людської культури					
Тема 1. Феномен релігійної свідомості	16	2	4		10
Тема 2. Етнічні, регіональні та світові релігії	18	4	4		10
Тема 3. Функції релігій	16	4	2		10
Тема 4. Виникнення та еволюція християнства	20	4	4		12
Тема 5. Особливості релігійної організації ісламу	18	4	2		12
Тема 6. Нові релігійні рухи та їх класифікація	16	4	2		10
Тема 7. Історія та сучасний стан релігії в Україні	18	2	4		12
<i>Разом за розділом I</i>	122	24	22	-	76
Розділ 2. Географія локальних цивілізацій					
Тема 8. Теорія «виклику-відповіді» А.Д. Тойнбі	20	4	4		10
Тема 9. Чинники зникнення локальних цивілізацій	16	2	4		10
Тема 10. Географія сучасних локальних цивілізацій	18	4	4		10
Тема 11. Рубіжна комунікативність українських етнічних	18	4	4		10

земель						
Тема 12. Релігійна та геокультурна специфіка українських регіонів	16	2	4			10
<i>Разом за розділом 2</i>	88	16	20	-	2	50
Всього	210	40	42	-	2	126

Теми семінарських і практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Релігійна свідомість населення як складова самосвідомості.	2	
2.	Класифікація найпоширеніших релігійних систем світу.	2	
3.	Вплив релігій на параметри відтворення населення.	2	
4.	Вплив релігій на специфіку господарської діяльності.	2	
5.	Релігія і стандарти споживання.	2	
6.	Світові релігії: кількісні та якісні характеристики.	2	
7.	Географія поширення етнічних та регіональних релігій.	2	
8.	Течії в християнстві, географічні особливості їх поширення.	2	
9.	Основні течії ісламу.	2	
10.	Нові релігійні рухи в світі.	2	
11.	Екуменізм та атеїзм.	2	
12.	Релігійність і середня тривалість життя населення.	2	
13.	Специфіка релігійної структури населення України.	2	
14.	Теорія «виклику-відповіді» А.Д. Тойнбі.	2	
15.	Локальні цивілізації, які припинили своє існування.	2	
16.	Сучасні локальні цивілізації.	2	
17.	Рубіжність українського етносу.	2	
18.	Територіальна структура релігійності населення України.	2	
19.	Порівняльно-географічний аналіз вікової структури віруючих різних конфесій в Україні.	2	
20.	Порівняльно-географічний аналіз статевої структури віруючих різних конфесій в Україні.	2	
21.	Порівняльно-географічний аналіз соціальної структури віруючих різних конфесій в Україні.	2	
	<i>Разом</i>	42	

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

5. Рекомендовані джерела інформації

Основні

- Мезенцева Н.І., Батиченко С.П., Мезенцев К.В. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір. К.: Прінт-Сервіс, 2018. 136 с.
- Мезенцев К.В., Мезенцева Н.І., Мостова І.О., Сайчук В.С. Географія праці: сучасні концепти та ринки праці регіонів. К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. 190 с.

3. Соціальна географія: підручник / за ред. Л. Немець та К. Мезенцева. К.: Фенікс, 2019. 304 с.
4. Сюткін С.І. Географія населення : навч. посібник. Суми: ВПП «Фабрика друку», 2015. 128 с.
5. Яворська В.В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. 384 с.

Додаткові

1. Гукалова І.В. Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація. К.: ІГ НАНУ, 2009. 346 с.
2. Поливач К.О. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України. К.: ІГ НАН України, 2012. 208 с.
3. Сюткін С.І. Суспільна географія: термінологічний словник. Суми: ВПП «Фабрика друку», 2015. 56 с.
4. Филипович Л. Географія релігій як релігієзнавча наука // Українське релігієзнавство. 2009. № 1. С. 185-190.
5. Шугаєва Л.М. Релігії світу. К.: Академвидав, 2011. 256 с.

Інформаційні ресурси

<http://www.kievpatr.org.ua> (Офіційний сайт УПЦ–КП)
<http://www.uarc.org.ua>, www.uaoc.org.ua (Офіційний сайт УАПЦ)
<http://www.uaoc.kiev.ua> (Патріархія УАПЦ)
<http://www.orthodox.org.ua> (Офіційний сайт УПЦ «Православ'я в Україні»)
<http://www.blago.org/index01> (Києво_Печерська лавра)
<http://www.ugcc.org.ua> (Офіційний сайт УГКЦ)
<http://www.papalvisit.org.ua> (Офіційний сайт візиту Папи Римського Івана Павла II в Україну)
<http://www.rkc.lviv.ua> (Офіційний сайт РКЦ)
<http://www.catholicmedia.org.ua> (Католицький медіа-центр)
http://www.michael_or.org.ua (Генеральний вікаріат Росії і України ордену домініканців)
<http://www.vatican.va/> (Офіційний сайт Ватикану)

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» в останній редакції 31 січня 2019 р.
2. Презентації за темами курсу.